

Het geloof dat meer samenwerking tussen melkveebedrijven en akkerbouwbedrijven beter is voor de landbouwsector als totaal in Nederland, neemt toe

‘Het gras wordt groener met akkerbouw’

Samenwerken met een akkerbouwer kan een melkveebedrijf de nodige voordelen opleveren. Financieel, milieutechnisch, maar ook op het gebied van regelmatige graslandvernieuwing en hogere drogestofopbrengst. De overheid zou samenwerkingen dan ook meer moeten faciliteren en stimuleren, vinden betrokkenen.

TEKST JELLE FEENSTRA



André Hogendijk, directeur BO Akkerbouw: **‘We zouden veel meer dan nu op lokale schaal gemengde bedrijven kunnen realiseren’**

Weinig oud grasland, een hogere grasopbrengst op arme zandgrond, minder spuiten tegen onkruid en meer ruimte om eigen voedergewassen te telen.

De samenwerking met akkerbouwer en buurman Tienus Berkepies levert voor melkveehouder Giske Warringa in het Drentse Nooitgedacht een duidelijke meerwaarde op. Giske runt met haar man Gert-Jan Warringa een melkveebedrijf met 153 melkkoeien met zo'n 100 hectare grond. De samenwerking tussen Warringa en Berkepies is een voortzetting van de verbintenis die beide vaders jaren eerder al waren begonnen.

Van oudsher zijn samenwerkingsverbanden tussen melkvee en akkerbouw in Drenthe gebruikelijk. 'In Drenthe wordt meer dan 50 procent van alle landbouwgrond geruimd', zegt Giske. Het legt hun melkveebedrijf geen windeieren. Op de graspercelen komen na twee, drie of vier jaar pootaardappelen of een ander akkerbouwgewas. 'De akkerbouwer is blij met extra en schone grond voor zijn hoogrenderende gewas. En wij kunnen elke vijf jaar meteen na de aardappel-oogst in september nieuw grasland met klaver en kruiden inzaaien', vertelt ze. Het levert hun melkveebedrijf al vroeg in het voorjaar een flinke snede nieuw gras op. Verder beperkt regelmatige graslandvernieuwing de onkruiddruk. 'Als wij alleen blijvend grasland zouden hebben en de buurman alleen gewassen verbouwt op zijn areaal, dan moeten we beiden meer spuiten.'

Steeds meer samenwerking

Het geloof dat meer samenwerking tussen melkveebedrijven en akkerbouwbedrijven beter is voor de landbouwsector als totaal in Nederland, neemt toe. 'Samenwerking heeft tal van voordelen voor de regionale kringloop. En met een meerjarige, ruime gewasrotatie wordt het wellicht makkelijker om als landbouwsector de doelen voor klimaat, landschap, bodem, water en biodiversiteit te halen', zegt André Hogendijk, historicus en directeur van BO Akkerbouw.

Hogendijk is al langer pleitbezorger voor meer samenwerking tussen beide sectoren. 'We zouden veel meer dan nu op lokale schaal gemengde bedrijven kunnen realiseren. Boeren werken vaak al samen als het gaat om mest en grond, maar worden enorm geremd door allerlei wet- en regelgeving die specifiek op één sector en één bedrijf is gericht. Daar zou de overheid wat aan kunnen doen. Als je lokaal samenwerkt met verschillende boeren, dan zou je bijvoorbeeld één mestboekhouding willen aanhouden. Dan kun je voor alle gewassen de optimale mestgift toedienen in plaats van dat je je eigen land geeft wat dan toevallig beschikbaar is. Lokale boerencoöperaties voor mest, voer, grond, gewassen, machines en reststromen moeten worden gestimuleerd als moderne, gemengde bedrijven van de toekomst', is zijn overtuiging.

Pilots onderstrepen voordelen

Dat de overheid ook meer in deze richting begint te denken, blijkt uit twee grote projecten die vier jaar geleden zijn opgezet. Recent werd het ene, de GLB-pilot Moderne Kringloop-landbouw Achterhoek, afgerond. Het tweede grote landelijk

project bevindt zich in de afrondende fase. Het gaat om het zogeheten PAVEx-project, waarbij in zes pilots vier jaar lang werd onderzocht hoe samenwerking kan bijdragen aan milieudoelen en welke culturele en sociale factoren ten grondslag liggen aan succesvolle samenwerkingen. Opdrachtgever was het ministerie van LNNV, uitvoerder was Wageningen University & Research, die met zes koppels samenwerkende melkveehouders en akkerbouwers naar kansen keek.

Uit beide projecten komt naar voren dat samenwerking voor melkveehouders vooral draait om grasland- én teeltverbetering en het relatief gunstig verkrijgen van ruwvoer of eiwitrijke producten in het rantsoen. Minstens zo belangrijk is het financieel gunstig kunnen afzetten van mest in de regio. Ook grondgebondenheid wordt de komende jaren een belangrijk extra argument. De akkerbouwer is op zoek naar schone grond en naar mogelijkheden voor de teelt van gewassen met een goed saldo, zoals aardappelen. Verder spelen bouwplanverruiming, het verbeteren van de bodemkwaliteit met gras-klaver en de rol van gras als rustgewas een belangrijke rol voor akkerbouwers. Een belangrijke eindconclusie van beide projecten is dat een juiste manier van samenwerking als middel kan worden ingezet om financiële en milieutechnische voordelen te behalen voor melkveehouders en akkerbouwers.

Goed scoren op CO₂-uitstoot

Terug naar de Warringa's in Drenthe. Met gras, mais, gerst-erwtmengsels en voederbieten verbouwt het melkveebedrijf zo'n 80 procent van het veevoer inmiddels zelf. De teelt van voederbieten hebben ze uitbesteed aan hun buurman. 'Die heeft daar meer verstand van dan wij', zegt Giske. De melk gaat naar FrieslandCampina, die een melkprijspremie betaalt voor een lage CO₂-uitstoot per kilogram melk. 'Daarop scoren wij supergoed, terwijl we helemaal niet bezig zijn met CO₂. Ons doel is zoveel mogelijk zelfvoorzienend te worden en in regionale kringlopen te opereren. Samenwerken met de buurman-akkerbouwer scheelt een hoop in de aankoop van krachtvoer. Dat houdt onze CO₂-score laag.'

Ook ervaart het melkveebedrijf door de regelmatige graslandvernieuwing vooruitgang in de drogestofopbrengst van het grasland. Voor Berkepies is het grasland van de Warringa's een mooi rustgewas. Gras, zeker met kruiden en klavers erin, zorgt voor meer biodiversiteit en rust op de percelen. Bovendien levert het organischestofontwikkeling voor de bodem. Dat is positief voor het vochtvasthoudend vermogen en daarmee het beter benutten van meststoffen. Daarnaast spoelt op een perceel gras aanzienlijk minder nitraat uit dan bij een akkerbouwmatige teelt of continue teelt van mais.

Slimme combinaties

Hoogendijk vindt het jammer dat de overheid blijvend grasland als heilig ziet. 'Zeker op droge zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland zal het grasland door zomerdroogte vaker bruin kleuren. Tijdelijk grasland is op die gronden vaak aantrekkelijker dan blijvend grasland, omdat het veel meer flexibiliteit biedt.' Uitgangspunt, zo stelt hij, moet wel zijn dat door een verstandige vruchtwisseling de totale uitspoeling

Jelle Zijlstra, econoom WUR: ‘Ontwikkel speciale kpi’s voor samenwerkende melkvee- en akkerbouwbedrijven’

van nitraat niet toeneemt. ‘Met de teelt van meer vlinderbloemigen in een ruimer bouwplan is dat goed op te lossen. Biologische melkveehouders en akkerbouwers werken vaak al op deze wijze samen’, vertelt hij. Hij besluit met de conclusie: ‘Gras, zeker in de zandgebieden, wordt juist vaak letterlijk en figuurlijk groener mét akkerbouw.’

Hierin krijgt hij bijval van Giske Warringa, die uit eigen ervaring concludeert dat het hoog tijd wordt dat er naast de kritieke prestatie-indicator (kpi) blijvend grasland ook een kpi komt voor een melkveebedrijf dat nauw samenwerkt met een akkerbouwbedrijf. ‘Omdat je met tijdelijke grasteelt in een gewasrotatie met een akkerbouwer het minstens zo goed kunt doen voor klimaat, waterkwaliteit en biodiversiteit.’

Warringa is behalve melkveehouder ook projectleider van de PAVEx-pilot die in Drenthe draaide. ‘Een advies vanuit PAVEx naar de overheid zal zijn om voor samenwerking kpi’s

te ontwikkelen die goed te koppelen zijn met te behalen doelen en daarin goede vertalingen te maken tussen perceels-, bedrijfs- en gebiedsniveau.’

Aanbevelingen voor de overheid

Econoom Jelle Zijlstra van Wageningen University & Research (WUR) keek als aanvoerder van het project ‘Bedrijfssystemen melkveehouderij Noord-Nederland 2030’ de afgelopen twee jaar ook naar perspectievolle bedrijfssystemen voor de toekomst. Een daarvan is samenwerking met een akkerbouwbedrijf. Ook hij komt met de aanbeveling om speciale kpi’s voor samenwerkende melkvee- en akkerbouwbedrijven te ontwikkelen. ‘Bij gebruik van de huidige kpi’s scoort het melkveebedrijf binnen de samenwerking ongunstig op stikstofbodemoverschot, aandeel blijvend grasland en eiwit van eigen land. Deze ongunstige scores maken deelname aan speciale melk-

Wietze-Jan Grijpma: ‘Bedrijf wordt diverser’

Melkveehouder Wietze-Jan Grijpma in Warfstermolen ervaart een aantal belangrijke voordelen van samenwerken met zijn broer, akkerbouwer Jacob Grijpma. ‘Het bedrijf als geheel wordt biodiverser, omdat er veel gewassen worden geteeld, inclusief variatie in grassen en kruiden. Voor de teelt van de pootaardappelen is het zeer positief dat die volgt op het driejarige rustgewas grasklaver’, zegt Wietze-Jan. ‘Het stikstofleverend vermogen van de bodem is dan hoger en dat bespaart kunstmest. Daarnaast is de op grasland toegediende drijfmest een goede bron van kali. Ook levert dit extra organische stof en een betere bodemstructuur op.’

Als het gaat om mestbeleid, heeft de combinatie van melkveehouderij en akkerbouw ook het voordeel van veel mestplaatsingsruimte. Het melkveebedrijf verbouwt in de samenwerking deels eigen krachtvoer in de vorm van gerst en veldbonen. Veldbonen worden binnen het GLB-toeslagensysteem beloond met extra toeslag. Andere voordelen zijn dat het machinepark en de arbeid gedeeld kunnen worden. Nadelen zijn er ook. Het percentage permanent grasland is en blijft laag, doordat alle grasland meeloopt in de vruchtwisseling. Daardoor kan het melkveebedrijf niet meedoen aan speciale melkstroom. ‘De meer-

waarde van extra centen per kilo melk die die schema’s kunnen opleveren, is dus niet te realiseren, terwijl ook permanente koolstofopslag niet mogelijk is’, zegt Wietze-Jan. Jacob vertelt dat de teelt van aardappelen op voormalig grasland soms risico’s oplevert voor schurftaantasting op het pootgoed. En Wietze-Jan zou graag het krachtvoer volledig willen vervangen door eigengeteelde gewassen. ‘Maar dat loont niet, omdat diverse krachtvoergrondstoffen op de markt goedkoper zijn dan de eigengeteelde gewassen als veldbonen en granen.’ Wietze-Jan ervaart de beperkte kennis die er is over de invloed van de gezamenlijke vruchtwisseling op de bodemvruchtbaarheid en de kwaliteit van de voedergewassen op hun bedrijf als een beperking. ‘Het steeds weer aanvullen van de nutriënten nadat een perceel is gebruikt voor akkerbouwgewassen, is een uitdaging en levert vaak vragen op als: zitten er in het gras wel voldoende nutriënten voor het hoogproductieve vee?’, geeft hij aan. Mede daarom heeft hij een voeradviseur ingeschakeld die op dit terrein deskundig is. ‘Maar veel adviseurs en dienstverleners hebben moeite met de vragen rond deze thema’s en kunnen daardoor ook niet echt ondersteunen bij het verbeteren van het totale bedrijfsresultaat op dit bedrijf, waar de beide takken verknoot zijn.’ Hij besluit met de conclusie: ‘Bij het maken en uitvoeren van plannen moet je elkaar wat gunnen, dat is cruciaal bij samenwerking.’

Wietze-Jan (links) en Jacob Grijpma: ‘Elkaar wat gunnen is cruciaal bij samenwerking’



Samen 53.000 euro **meer te verdelen**

Ruim 53.000 euro. Dat is het gezamenlijke voordeel dat de samenwerking tussen een melkveebedrijf met een akkerbouwer kan opleveren. Maarten Kik van Wageningen Social & Economic Research laat aan de hand van een fictief rekenvoorbeeld zien wat een optimale samenwerking tussen akkerbouwer en melkveehouder kan opleveren. ‘Samenwerking is niet de heilige graal, maar als je het goed doet, kan het heel goed helpen, zowel financieel als bij het halen van milieudoelen’, stelt Kik. Figuur 1 brengt de extra opbrengsten en kosten van de samenwerking in beeld ten opzichte van de situatie dat beide bedrijven níét met elkaar samenwerken. De melkveehouder melkt 100 koeien, met 40 hectare grasland en 10 ha mais. De akkerbouwer heeft 80 ha grond met consumptieaardappelen, mais, tarwe en suikerbieten. Bij samenwerking wordt van de 50 ha van de melkveehouder 15 ha gebruikt voor blijvend grasland. De andere 35 ha gaat samen met de 80 ha van de akkerbouwer in een één-op-vierrotatie. In deze vorm van samenwerking behalen zowel de melkveehouder als de akkerbouwer een beter resultaat. Het gezamenlijk extra rendement is 53.100 euro. Minder afvoerkosten van de mest geeft het grootste financiële gewin voor de melkveehouder. Daarnaast levert de besparing op de aankoop van ruwvoer wat op. Doordat er voor

opbrengst- en kostenposten	extra opbrengsten en kosten bij samenwerking (in euro's)	
	melkveebedrijf	akkerbouwbedrijf
extra omzet gewassen	0	88.200
besparing op aankoop voer	14.000	0
extra eigen teeltkosten	-16.200	-46.400
vermindering opbrengst door verkoop stro	0	-2.600
besparing kosten groenbemester	3.200	8.800
verschil in kosten mestaanvoer extern	2.800	-15.900
meerkosten mest veehouder eigen land	-3.200	0
daling kosten mestafvoer	16.100	0
verschil in kosten kunstmest	-2.300	8.200
extra kosten bekalking	-200	-1.400
verbetering nettobedrijfsresultaat	14.200	38.900
extra rendement van samenwerking		53.100

Figuur 1 – Effect van samenwerking tussen melkvee- en akkerbouwbedrijf op kosten en opbrengsten

de akkerbouwer meer ruimte is voor de teelt van hoogsalderende gewassen zoals consumptieaardappelen en suikerbieten, stijgt de omzet van de akkerbouwer in dit voorbeeld. Figuur 1 toont de mogelijke plussen en minnen die kunnen worden behaald bij samenwerking. Door stijging van het areaal en het aandeel hoogsalderende gewassen nemen de eigen teeltkosten toe voor beide bedrijven. Er wordt bespaard op de teelt van groenbesters, omdat bij het inzaaien van gras en tarwe in het najaar geen groenbester nodig is. De akkerbouwer levert in het voorbeeld geld in door mest zonder betaling aan te nemen van de melkveehou-

der. Hierdoor wordt het grote financiële gewin van de akkerbouwer gedrukt. Dit komt het gezamenlijke resultaat ten goede. Dit is te zien in de besparing op de afvoerkosten voor mest. Door het gebruik van meer dierlijke mest en de nalevering van stikstof als het grasland gescheurd wordt, nemen de kosten voor kunstmest af bij de akkerbouwer. De landkosten worden gelijk gehouden over het deel dat oorspronkelijk in eigendom is. Dat wordt ook gedaan om de melkveehouder niet met extra kosten te belasten, waardoor het financiële gewin van de samenwerking volledig aan de akkerbouwer toe te rekenen zou zijn.

stromen met een meerprijs onmogelijk’, geeft hij aan. Andere aanbevelingen van Zijlstra zijn: voer een speciaal type mestsamenwerkingsovereenkomst in voor samenwerkingsverbanden, zodat ze voor de mestboekhouding worden gezien als één bedrijf. Dat

scheelt een hele hoop kosten en administratie en het levert extra subsidie of extra punten op binnen de GLB-ecoregeling op de teelt van eiwitrijke gewassen. Ze zijn als krachtvoer- en sojavervanger nu niet concurrerend met eiwitgewassen op mondiale markten.’ |

Voor akkerbouwers kan grasklaver de bodemkwaliteit verbeteren

